

NUMIZMATIČKE INFORMACIJE

ŽETONI VARAŽDINSKOGA VELEPOSJEDNIKA FRANJE PUSTA (Rudolf Valdec)

Varaždinbreg je najpoznatije izletište Varaždinaca, udaljeno oko pet kilometara od Varaždina.

Područje je blago brdovito. Nalazi se na granici između Hrvatskoga zagorja i Po-dravine. Stoga je profesor Vladimir Kovačić, koji obitava na Varaždinbregu, nazvao to područje Varaždinština.

Još od antike, a naročito od srednjeg vijeka na tom su mjestu uzgajani vinogradi, tzv. *gorice*. Najstariji vinogradi i najveći dio toga područja bili su u vlasništvu Slobodnog i kraljevskoga grada Varaždina. Gradska je općina prihodom od vinograda punila svoj proračun. Uz Varaždinsku općinu, posjede su tu imale obitelj Erdödy i Crkva. Krajem 18. i 19. stoljeća veći vinogradarski posjedi postali su vlasništvom vlastele i plemića, a nakon agrarne reforme 1919. postali su vlasništvom bogatijih Varaždinaca. Na posjedima su bile kmetske kućice te klijeti i kurije bogatijih vlasnika.

Obitelj Pust (Puszth) stara je oko 500 godina. Bila je vlasnica velikih posjeda u Ugarskoj. U Varaždin se doselila prije više od dvjesto godina. Nakon velikoga požara 1776. u Varaždinu stvara se novi trgovački stalež, a njemu pripada i trgovačka obitelj Pust. Članovi obitelji dolaze u posjed znamenitih varaždinskih palača - Patačić, Czindery, obiju palača Nitzky (starije iz 1733. i mlađe iz 1796.) te barokne uglovnice u Kukuljevićevoj ulici.¹

Prema podacima nasljednika, obitelj Pust kupila je vinograd 1871. od Rozalije Markich. Kuriju na Koradovici izgradila je obitelj pl. Bužan – Markich 1820. godine.

Obitelj Pust generacijama je posjedovala na Koradovici vinogradarski posjed koji je obuhvaćao 99 katarskih jutara zemlje s pripadajućom kurijom te dva ribnjaka. Kuća na Koradovici bila je glavna vinogradarska klijet. Bila je poznata po plemenitom, sortnom i vrlo kvalitetnom vinu. U Varaždinu obitelj je bila cijenjena i poštovana. Također je bila poznata po priređivanju lovova i lovačkih zabava.

Obiteljsko stablo Pust (podatci dobiveni od nasljednika):

Bartolomeus Pust, r. 1782. / Clara, rođ. Hutterm, r. 1781.²

Franz Pust, r. 1836. / Josephine, rođ. Schweiger.

Antun Pust / Josephine, rođ. Kamprath, 1832.-1901.

Franz Pust / Rosa, rođ. Flusher, r. 1878.

Marija, rođ. Pust, bila udana za dr. Antuna Mavrovića.

¹ *Lentić-Kugli, Ivy*, Značajke objekta, Varaždin nakon požara 1776, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Zagreb, 1973., str. 54.

² Bartol Puszth traži uživanje ili prodaju zemlje Hasler. Podatak iz Državnog muzeja u Varaždinu, GPV br. 240/1800.

Podatci o obitelji Pust iz knjige Branka Svobode *Stare vinogradarske kurije i klijeti*:

Josip Pust (1806.-1879.),

Dragutin Pust (1835.-1895.),

Franjo Pust - stariji (1862.-1945.) bio je vlasnik posjeda krajem 19. stoljeća; djeca - Anica Pust, Franjo Pust, Marica, udana Mavrović, i Ružica, udana Stančić.

Žetoni su pronađeni na brežuljku Koradovica, na užem području Varaždinebrega, gdje se nalazio veleposjed obitelji Markich-Pust sa starom kurijom.

Žeton je jednostran, promjera 3,4 centimetra.

Natpis - KORADOVICA - FR. PUST.

U sredini - Grozd s dva lista vinove loze.

Izgled žetona, a napose grozda, kreiran je s mnogo smisla za estetiku i plastičnost te upućuje na visoko majstorstvo autora gravera.

Postoje dvije vrste žetona.

Žeton od mesinga - desno je utučena oznaka 1/2, a lijevo troznamenasti broj.

Žeton od bakra – desno je utučena oznaka 1/4, a lijevo dvoznamenkasti ili troznamenkasti broj.

Poznati su žetoni od mesinga s oznakom 1/2 koji imaju brojke: 101, 105, 119, 121, 137, 139, 142, 147, 166, 181, 184, 198.

Poznati su žetoni od bakra s oznakom 1/4 koji imaju brojke: 85, 109, 111, 119, 125, 145, 155, 168, 189, 191, 122, 125, 142, 175.

Prema izjavi Štefa Prahića, sina drugog vincilira obitelji Pust, koji je stanovao u vincilirskoj kućici na posjedu Pust, žetoni su služili za dnevni obračun rada na posjedu Pust. Dnevnica je trajala 12 sati, radnik je dobio naknadu za polovinu ili četvrtinu odrađenog radnoga dana.³

Žetoni su vlasništvo nasljednika.

Navedeni žetoni mogu se uvrstiti u žetone hrvatskih veleposjednika. Poznati su žetoni obitelj ELTZ u Vukovaru⁴, vlastelinstva TEREZOVAC kod Suhopolja⁵, vinogradarstva grofa JANKOVIĆA od Bribira i Vučina, vlastelinstva BELJE⁶ te vlastelinstva grofa PEJAČEVIĆA u Rumi – Vojvodina / Srbija.⁷

³ Podatci dobiveni od dr. sci. Predraga Grimsa, nastanjenog na Koradovici - Varaždinbreg. Susjed Štef Prahić darovao je žetone dr. Predragu Grimsu i objasnio mu njihovu upotrebu.

⁴ Rengjeo, Ivan, Vukovarske rabotne marke, Numizmatičke vijesti, god. V., 1958., br. 12.

⁵ Dolenc, Irislav, Neobjavljeni primjerci naših žetona, OBOL, god. XXXII., br. 46., Zagreb, 1994., str. 16.-17.

⁶ Rayman, Janos, Radne mjere (žetoni) na vlastelinstvu Belje, Numizmatičke vijesti, god. 49., broj 60., Zagreb, 2007., str. 355.-357.

⁷ Habuš, Zvonimir, Žetoni u vlastelinstvu Ruma grofa Pejačevića, Obol, god. VII., br. 16., Zagreb, 1969. Zečević, Vukadin, Novčani bonovi i žetoni grofovije Pejačević, Obol, god. XXXIII., Zagreb, br. 47.

U ovom prikazu prikazan je žeton koji izlazi iz uobičajenoga stereotipa jednostavnosti takvih žetona.

Može se tvrditi da ne ostavlja dojam amaterskog uratka. Izgled žetona upućuje da je djelo majstora profesionalca visokog umjetničkoga dometa.

Branko Svoboda u svojoj knjizi *Stare vinogradarske kurije i klijeti* opisao je život i boravak hrvatskoga kipara i medaljera Rudolfa Valdeca (1872.-1929.) na njegovu posjedu na Varaždinbregu, koji je nazvao „varaždinski vinogradar“.

Majka kipara i medaljera Rudolfa Valdeca naslijedila je posjed na Varaždinbregu devedesetih godina 19. stoljeća. Umrula je na posjedu 1901. godine. Bila je druželjubiva, vedre naravi te su je posjećivali mnogi Varaždinci.

Nakon smrti majke posjed je naslijedio Rudolf Valdec. Njegova klijet na Dugom vrhu bila je stjecište ljudi dobre volje.

Ljubo Babić napisao je: „Najveselije, najomiljenije gnijezdo intimne razonode i zabave nekih slikara i kipara, naročito đaka, mladih umjetnika, bila klijet kipara Rudolfa Valdeca.“ Također je rekao da je Valdec bio „naš prvi boem i opće poznati veseljak, oko njega su se skupili i stari i mladi umjetnici, željni pomoći, dobrote i vedrine“.

Valdec je bio poznat po gostoljubivosti. U svoju je klijet na Josipovcu pozivao svoje đake. Đaci su ga dočekivali na željezničkoj stanici u Turčinu. Svi gosti, stari i mladi, bili su kao jedna obitelj. Valdeca su u vinogradu posjećivali zagrebački slikari i kipari, pa i njegovi đaci iz Obrtne škole, a kasnije Akademije likovnih umjetnosti.

Pokraj klijeti imao je svoje „criquet“ igralište.

Ako se usporede vlasnici vinograda krajem 19. i početkom 20. stoljeća, Franjo Pust stariji (1862.-1945.), koji je bio vlasnik vinograda od 1871. godine, te Rudolf Valdec (1872.-1929.), koji je bio vlasnik vinograda od 1901. godine, može se zaključiti da je žeton Franje Pusta djelo kipara i medaljera Rudolfa Valdeca.

Na temelju tih podataka može se s velikom sigurnošću pretpostaviti da su žetoni kreirani i kovani u prvih dvadesetak godina 20. stoljeća. Kasnije, tridesetih godina, nestalo je euforičnog raspoloženja, a nastupila je opća rezignacija i depresija. (Analiza prema opisu života Rudolfa Valdeca u knjizi Branka Svobode).

To potvrđuje i tvrdnja Dragutina Mandla⁸ da „njegova sitna plastika ima redovito oblik plakete“. U zaključku svoje analize Mandl je napisao „Međutim je Valdec izradio i veći broj velikih plaketa, koje se pojedinačno nalaze na kućama kao spomenice ili na spomenicima. Njegove radove treba još sabrati i koliko je moguće, u budućnosti prikazati.“

Mislim da ovaj prikaz i analiza potvrđuje tvrdnju da je Rudolf Valdec autor žetona Varaždinbrega „KORADOVICA / FR.PUST“.

Podatci o obitelji Pust te o kiparu i medaljeru Rudolfu Valdecu izvađeni su iz knjige Branka Svobode *Stare vinogradarske kurije i klijeti*.⁹

Vladimir Nöthig, Varaždin

⁸ Mandl, Dragutin, Valdec kao medaljer, Numizmatičke vijesti, god. IV., 1957., br. 16.

⁹ Svoboda, Branko, Stare vinogradarske kurije i klijeti, Zapiso o starim goričkim kurijama i klijetima na Varaždinbregu, II., Zagreb, 1967.

300. OBLJETNICA ROĐENJA RUĐERA JOSIPA BOŠKOVIĆA

Hrvatski novčarski zavod d.o.o., Sveta Nedelja, Svetonedeljska cesta 2., u suradnji s Hrvatskom narodnom bankom izdao je, proizveo i distribuirao srebrni kovani novac nazvan „300. OBLJETNICA ROĐENJA RUĐERA JOSIPA BOŠKOVIĆA“ u čast godišnjice rođenja i priznanja za dostignuća u znanosti (matematika, fizika, astronomija, filozofija) tog velikoga genija hrvatskih korijena.

Ruđer Josip Bošković rođen je u Dubrovniku 18. svibnja 1711., a umro u Milanu, 13. veljače 1787.

Svećenik isusovačkog reda, osobito se proćuo po graditeljstvu i sanaciji pukotina na kupoli bazilike Sv. Petra u Rimu.

Autor likovnog oblikovanja lica kovanice akademski je kipar Stjepan Divković, a naličja akademski kipar Damir Mataušić.

Na licu kovanice prikazan je Ruđer Josip Bošković s vlasuljom skupljenom otraga, u kaputu, u poluprofilu.

Gore uz rub kovanice s lijeva na desno velikim tiskanim latiničnim slovima natpis je „RUĐER JOSIP BOŠKOVIĆ“. S lijeve strane portreta linearno upisana je godina rođenja „1711.“, a desno godina izdavanja prigodnog srebrnog kovanog novca „2011.“.

Sasvim dolje u desnom kutu između ramena i ruba kovanice nalazi se signatura autora SD.

Na naličju kovanice u sredini prikaz je kupole, pogled i presjek kroz kupolu bazilike Sv. Petra u Rimu, s naznačenom pukotinom koju je uspješno riješio Ruđer Josip Bošković.

Gore uz rub velikim slovima latiničnoga pisma s lijeve na desno piše „REPUBLIKA HRVATSKA“, lijevo od kupole grb je Republike Hrvatske, a desno brojčana vrijednost nominale „200“ i ispod naziv novčane jedinice „KUNA“.

Ispod kupole naziv je „CVPOLA DI S. PIETRO“ u odsječku i signatura autora naličja DM.

Osnovna ploha polirana je ploča, a svi reljefi i rub kovanice u matiranoj su izvedbi.

Kovanica je nominalne vrijednosti 200 kuna, izrađena u srebru stupnja čistoće 925/1000, mase 33,63 grama i promjera 40,00 mm u kakvoći otkova polirana ploča.

Naklada: ne više od 500 komada.

Član Uprave HNZ-a
Ivan Marić, dipl. ing.

ČIPKARSTVO U HRVATSKOJ

Hrvatski novčarski zavod d.o.o., Sveta Nedelja, Svetonedeljska cesta 2., u suradnji s Hrvatskom narodnom bankom izdao je i proizveo zlatni kovani novac nominalne vrijednosti 10 kuna nazvan „ČIPKARSTVO U HRVATSKOJ“ u seriji mini kovanica.

Autor likovnog oblikovanja kovanice akademski je kipar Stjepan Divković.

U znak priznanja i zahvalnosti za izradu čipke u hrvatskoj dugoj, tradicijskoj povijesti i kulturi, napose u Pagu, Lepoglavi, Hvaru, Hrvatski novčarski zavod pokrenuo je inicijativu za izradu mini kovanice u prigodnom zlatnom kovanom novcu.

Na licu kovanice prikaz je tipične paške čipke kružnog rozetskog oblika. Između ruba kovanice i same čipke naokolo uz rub s lijeva na desno razmaknutim tiskanim latiničnim velikim slovima piše „ČIPKARSTVO U HRVATSKOJ“.

Na naličju kovanice nalaze se uobičajeni simboli: gore u sredini grb je Republike Hrvatske, ispod je brojčana oznaka nominalne vrijednosti „10“ i ispod naziv „kuna“.

Ispod toga prikaz je tipične lepoglavске čipke kvadratna oblika ispod koje je godina kovanja „2012.“. U desnom donjem uglu čipke signatura je autora SD. S lijeve strane uz rub velikim latiničnim tiskanim slovima odozdo prema gore piše „REPUBLIKA“, a s desne strane čipke odozgo prema dole „HRVATSKA“.

Svi nadignuti simboli zajedno s rubom kovanice i grbom izrađeni su u mat izvedbi, a osnovna ploha polirana je ploča.

Zlatni kovani novac nominalne vrijednosti 10 kuna izrađen je u zlatu stupnja čistoće 999,9; mase 0,5 grama i promjera 11 mm, u kakvoći kovanja polirane ploče.

Naklada: ne više od 15 000 komada.

Član Uprave HNZ-a
Ivan Marić, dipl. ing.

KRIZMA

Hrvatski novčarski zavod d.o.o., Sveta Nedelja, Svetonedeljska cesta 2., izdao je i proizveo zlatnu medalju nazvanu „KRIZMA“.

Autor likovnog oblikovanja medalje akademski je kipar Kuzma Kovačić iz Splita.

Na licu medalje prikazano je kako krizmaniku pomazanik biskup palcem desne ruke stavlja znak križa na čelo. Preko ruke je biskupski štap, znak biskupijske pastirske ovlasti.

S lijeva na desno gore polukružno uz rub velikim tiskanim slovima piše „PRIMI DUHA SVETOGA!“. Lijevo od glave krizmanika iznad ramena signatura je autora „KK“.

Na naličju medalje slikovni je prikaz Duha Svetoga u obliku goluba raširenih krila kako letom nadvisuje obzorje u znaku mira. S lijeva na desno uz rub medalje natpis je „...U VRUĆINI LAHORE...“ iz molitve Duhu Svetom „Dođi Duše Presveti“.

Osnovna ploha lica i naličja polirana je ploča, a ostalo je u mat izvedbi.

Zlatna medalja mase je 3,49 grama, stupanj je čistoće zlata 986/1000; promjer je 20 mm, iskovana je u tehnici kovanja polirana ploča.

Član Uprave HNZ-a
Ivan Marić, dipl. ing.

MATI

Hrvatski novčarski zavod d.o.o., Sveta Nedelja, Svetonedeljska cesta 2., izdao je i proizveo zlatnu medalju nazvanu „MATI“.

Autor likovnog oblikovanja medalje akademski je kipar Kuzma Kovačić iz Splita.

Na licu medalje prikaz je sredovječne žene u sjedećem položaju s pogledom u desno, prekrivenih ruku naslonjenih na haljinu koja na sebi ima ornament hrvatskoga grba.

Gore uz rub medalje velikim tiskanim slovima s lijeva na desno piše „MATI“.

Lijevo od figure žene nalazi se signatura autora „KK“.

Na naličju medalje umjetnik je oblikovao riječi književnika Božidara Prosenjaka smještene u pet redaka „Majko, osjećam se uvijek jakim u sjeni tvoje molitve i riječi!“

Uz rub medalje poredane su naokolo razmaknute točkice.

Osnovna ploha lica i naličja medalje polirana je ploča, a sve je ostalo u mat izvedbi.

Zlatna medalja mase je 3,49 grama, stupanj je čistoće zlata 986/1000; promjer je 20 mm, iskovana je u tehnici kovanja polirana ploča.

Član Uprave HNZ-a
Ivan Marić, dipl. ing.

XXXII FIDEM - GLASGOW, UK, 10. – 14. srpnja 2012.

XXXII FIDEM – kongres i izložba međunarodne umjetničke medalje održali su se drugi put u Ujedinjenom Kraljevstvu, a prvi put u Škotskoj. Glasgow je važan europski grad kulture, a The Hunterian pri Sveučilištu u Glasgowu prestižni je fakultet u svijetu. Ujedno, ovogodišnji FIDEM slavi 75. obljetnicu postojanja.

Na izložbi „Moderne medalje“ u Hunterian muzeju bilo je izloženo 956 medaljerskih djela suvremene produkcije, oblikovanih od 446 umjetnika iz 29 zemalja. Na izložbi je sudjelovalo i 11 hrvatskih medaljera: Kruno Bošnjak, Zdravko Brkić, Ana Divković, Stjepan Divković, Karlo Gross, Đurđica Kovačićek, Margareta Landau Nejašmić, Damir Mataušić, Luka Petrinjak, Stipe Sikirica, Željko Zima, a izložili su 20 recentnih medaljerskih djela.

Izložba je pokazala da opada broj naručenih medalja. Trend su slobodno oblikovane medalje u širokom spektru oblika, tehnika, boja i materijala. Katkad se postavlja pitanje o tome može li se umjetnička medalja odrediti kao “mali objekt koji se može držati u ruci”? S druge strane, suvremena medalja, u sve više raznih materijala, oblika i dimenzija, daje više prostora za nove načine kreativnog izričaja.

Na Kongresu je sudjelovalo više od 100 sudionika iz cijeloga svijeta. U četverodnevnom raznovrsnom programu predavači su iznijeli mnogobrojne aspekte medaljerske umjetnosti kroz povijest do suvremenih shvaćanja, oblikovanja i proizvodnje medalje. Hrvatski predstavnik na ovogodišnjem Kongresu FIDEM-a bila je Tatijana Gareljčić, viša kustosica Zbirke medalja i plaketa Moderne galerije u Zagrebu. U sklopu kongresa održala je predavanje pod naslovom „Dvije portretne plakete medaljera Ivana Jegera rađene po grafičkim predlošcima starih majstora“.

„Kongresnu medalju FIDEM XXXII“, 2012., izveo je Malcolm Appleby, vodeći škotski umjetnički zlatar i graver. Dvostrana kovana brončana medalja nejednakih je rubova i veličine 39 x 35 mm.

Tatijana Gareljčić

Glavna godišnja skupština HND-a 18. 12. 2011. (Muzej grada Zagreba)

Glavna godišnja skupština HND-a 18. 12. 2011. (Muzej grada Zagreba)